

Eduskunta

Lakivaliokunta

LaV@eduskunta.fi

OIKEUSREKISTERIKESKUKSEN KIRJALLINEN ASiantuntijalausunto EDUSKUNNAN LAKIVALIOKUNNALLE HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ EDUSKUNNALLE SYYTENEUVOTTELUN KÄYTTÖALAN LAAJENTAMISTA KOSKEVAKSI LAINSÄÄDÄNNÖKSI (HE 187/2025 vp)

Eduskunnan lakivaliokunta on 15.1.2026 pyytänyt Oikeusrekisterikeskukselta (ORK) kirjallista asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle syyteneuvottelun käyttöalan laajentamisesta koskevaksi lainsäädännöksi.

ORK toimii muun ohella rikosrekisterin, sakkorekisterin ja hallinnollisten seuraamusten rekisterin rekisterinpitäjänä sekä huolehtii esimerkiksi sakkoihin, menettämisseuraamuksiin ja yli 70 erilaiseen rangaistusluonteiseen hallinnolliseen seuraamukseen liittyvistä täytäntöönpanotehtävistä. ORK on lausunut syyteneuvottelun käyttöalan laajentamista koskevasta työryhmämietinnöstä 30.6.2025.

Rikoshyödyistä neuvottelu, kun se liittyy asianomistajan vahingonkorvausvaatimukseen

1. lakiehdotuksen 8 b §:n mukaan syyteneuvottelussa voisi neuvotella rikoshyödyistä tilanteessa, jossa asianomistajan vahingonkorvausta tai edunpalautusta koskeva vaatimus on pienempi kuin mitä syyttäjä katsoo vahingon määrän olevan. Tällöin syyttäjä voisi neuvotella ylimenevästä osasta ja jättää vaatimatta hyötyä menetetyksi siltä osin kuin asianomistaja ei vaadi vahingonkorvausta tai edunpalautusta.

Rikoslain 10 luvun 11 §:ssä säädetään menettämisseuraamuksen ja sitä vastaavan vahingonkorvauksen tai edunpalautuksen täytäntöönpanon yhteensovittamisesta (HE 4/2016 vp, s. 47). Säännöksen mukaan, jos menettämisseuraamus on jo pantu täytäntöön, Oikeusrekisterikeskus voi asianomaisen henkilön kirjallisesta hakemuksesta päättää, että vastaava määrä suoritetaan valtion varoista. Tällöin valtion varoista suorituksen saamisen yhtenä edellytyksenä on, että korvauksenhakijalle on tuomittu menettämisseuraamusta vastaavaa korvausta tai edunpalautusta (HE 4/2016 vp, s. 7). RL 10:11:n säännöstä voidaan siis soveltaa tietyissä tilanteissa silloin, kun tuomioistuimen ratkaisuun perustuva vahingonkorvaus tai

edunpalautus on päällekkäinen aikaisemmin tuomittuun menettämisseuraamukseen nähden.

ORK:n 30.6.2025 päivätyssä lausunnossa työryhmämietinnöstä on kiinnitetty huomiota siihen, että syyteneuvottelu rikoshyödyistä voi aiheuttaa oikeudenmenetyksiä rikoshyödyn ja vahingonkorvauksen täytäntöönpanovaiheen yhteensovittamisessa, mikäli menettämisseuraamus jää yksilöimättömäksi ja perusteiltaan käsittelemättömäksi tunnustamisoikeudenkäynnissä annettavassa tuomiossa. Täytäntöönpanovaiheen yhteensovittaminen tehdään vertaamalla tuomioistuimen ratkaisusta ja oikeudenkäyntiasiakirjoista ilmeneviä tuomitun menettämisseuraamuksen ja tuomioistuimen ratkaisuun perustuvan vahingonkorvauksen perusteita. Syyteneuvottelun ja tunnustamisoikeudenkäynnin perusteella annettavan tuomion perusteleminen tulisi tehdä menettämisseuraamuksen tuomitsemisen osalta erityisen huolellisesti, jos RL 10:11:n mukainen menettely voi tulla sovellettavaksi. Täytäntöönpanovaiheen yhteensovittamisessa ei yksilöidä tai määritellä tuomitun menettämisseuraamuksen tai tuomioistuimen ratkaisuun perustuvan vahingonkorvauksen perusteita eikä myöskään korjata niihin sisältyviä mahdollisia virheitä, puutteita tai epäselvyyksiä.

Edellä esitetyn lisäksi kiinnitän lakivaliokunnan huomiota siihen, että RL 10:11:n mukaisessa menettelyssä ei voi yhteensovittaa tuomittua menettämisseuraamusta ja tuomioistuimen ratkaisuun perustuvaa vahingonkorvausta tai edunpalautusta, jos vahinkoa tai edunpalautusta vastaavaa menettämisseuraamusta ei ole lainkaan tuomittu tai jos vahingonkorvausta tai edunpalautusta vastaavaa määrää ei ole huomioitu aikaisemmin tuomitussa menettämisseuraamuksessa. Mikäli lakiehdotuksen mukaisesti syyttäjä voi neuvotella rikoshyödyistä syyteneuvottelussa siltä osin kuin asianomistaja ei vaadi vahingonkorvausta tai edunpalautusta ja jättää esittämättä rikoshyödyn menettämistä koskevan vaatimuksen asianomistajalle aiheutunutta vahinkoa vastaavalta osin, sen jälkeen asianomistajan oikeus vahingonkorvaukseen tai edunpalautukseen ei myöskään tule siltä osin vastaamaan tuomittua menettämisseuraamusta eikä asianomistajan oikeutta vahingonkorvaukseen tai edunpalautukseen ole sen seurauksena mahdollista suorittaa valtion varoista RL 10:11:n mukaisessa menettelyssä.

Kiinnitän myös lakivaliokunnan huomiota siihen, että joissain tapauksissa – erityisesti moniasianomistajarikosten kohdalla – on mahdollista, että vahingonkorvausta vaativa henkilö ei aina ole kykenevä esittämään yksityisoikeudellista vaatimustaan vielä rikosasian käsittelyn yhteydessä. Esimerkiksi on mahdollista, että

vahingonkorvausta vaativaa ei ole kuultu rikosasian esitutkinnassa tai tuomioistuinkäsittelyssä. Hänestä ei ole ehkä oltu lainkaan tietoisia. (HE 80/2000 vp, s. 36) Tällaisten vahinkoa kärsineiden henkilöiden oikeusturvan osalta olisi ongelmallista, jos syyteneuvottelussa syyttäjä voisi jättää vaatimatta hyödyn menettämistä näille henkilöille aiheutuneita vahinkoja vastaavalta osin sillä perusteella, että asianomistaja ei ole vaatinut vahingonkorvausta tai edunpalautusta.

Liiketoimintakielto

1. lakiehdotuksen 10 §:n 3 momentissa esitetään säädettäväksi syyttäjälle mahdollisuus tehdä tuomioesityksessä liiketoimintakieltoa koskeva sitoumus liiketoimintakiellosta annetun lain 7 §:ssä säädetyllä tavalla. Vastaavasti 4. lakiehdotuksen 4 §:ään lisättäisiin tuomioistuimelle mahdollisuus poiketa liiketoimintakiellon sisällöstä tuomioesityksen mukaisesti.

ORK:n 30.6.2025 päivätyssä lausunnossa työryhmämietinnöstä on tuotu esille, etteivät esitetyt muutokset poikkea ORK:n rekisterinpidossa olevan liiketoimintakietorekisterin nykyisestä tietosisällöstä. Esitettyjen lainsäädäntömuutosten myötä poikkeavasisältöisten kieltojen määrä todennäköisesti kuitenkin lisääntyy. Sen vuoksi pidän ORK:n lausunnossa todetun mukaisesti tärkeänä, että tuomioistuinten ilmoitusvelvollisuus liiketoimintakietorekisteriin toteutetaan teknisen rajapinnan kautta, jotta manuaalisen työn määrän kasvu vältettäisiin ORK:n rekisterinpidossa.